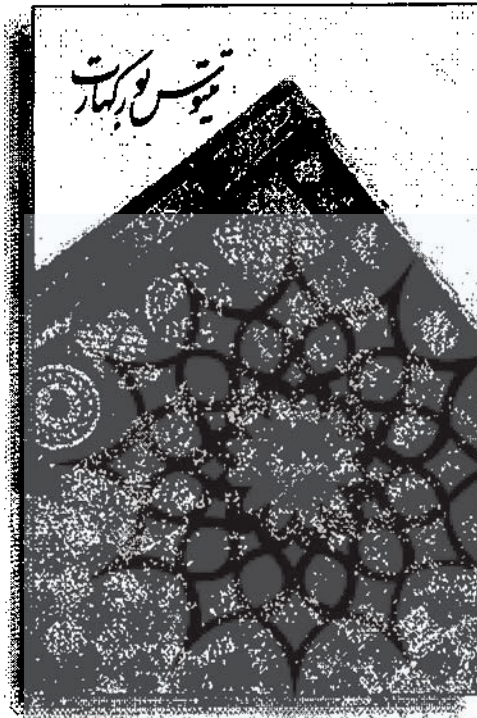

مکاتبت تازه هنر

● علی صادقی

■ تیتوس بورکهارت
■ جلال ستاری
■ انتشارات سروش
■ ۷۶ صفحه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

وجود دارد که نیازمند تأویل و تفسیر دقیقی می‌باشد. همچنین در این کتاب نویسنده برای شرح و توضیح معانی سری و تمثیلی غالباً و ناگزیر از زبان اشارات استفاده کرده است. به این جهت درک عمیق مطالب نیاز به تأمل و تعمق دارد.

بدیهی است که برای آگاهی از عوامل معنوی باید با رمزها و نحوه تأویل آنها آشنا شد. اما در این راه نیز همواره مشکلاتی وجود دارد و مفسران غربی کمتر با نظر تنزیهی به این مسائل می‌پردازند. لذا خواننده این مطالب در صورتی بهره حقیقی خواهد برد که با ادوار تاریخی و صورت نوعی فرهنگها آشنایی داشته و بتواند سره را از ناسره باز شناسد. همه رموز و معانی در یک ردیف قرار نمی‌گیرند، چون برخی از آنها قدسی و برخی دیگر مربوط به اساطیر و امانی و عوالم روانی و نفسانی

هنری اقوام گذشته می‌پردازد و به سیر آفاقی و انفسی انسان در عالم اشاره می‌کند. در این آثار گزیده، حقایق کمی از دوران اصیل توحیدی شرق و عصر قصص الاولین یافت می‌شود اما عمده مطالب به تفسیر جنبه‌هایی از آثار فرهنگی دوران اساطیری یا اساطیرالاولین اختصاص دارد که در آن برخی از معانی و مفاهیم قدسی هنوز زنده بوده و برخی دیگر به شرک آلوده شده بوده‌اند. سه مقاله کتاب نیز به تفسیر جنبه‌هایی از هنر مسیحی، عرفان اسلامی و کیمیاگری در قرون وسطی می‌پردازد توضیحات نسبتاً مفصل مترجم در ذیل مقاله «ملاحظات دربارۀ کیمیاگری» نیز بر غنای مطالب افزوده است.

زبان رموز و تمثیلات، زبان اشارات صریح و غیرصریح است. لذا در بعضی از موارد پیچیدگی‌هایی

ملک ائینه ملکوت است و انسان در خانه این عالم با آیات و اسماء خداوندی ارتباط می‌یابد. آدمی وقتی می‌تواند به راز و رمز اشیاء و امور پی ببرد که بتواند هر چیزی را آنچنان که هست ببیند. در این مقام، باید چشم سر و چشم دل انسان گشوده به عالم و مبداء عالم و آدم باشد.

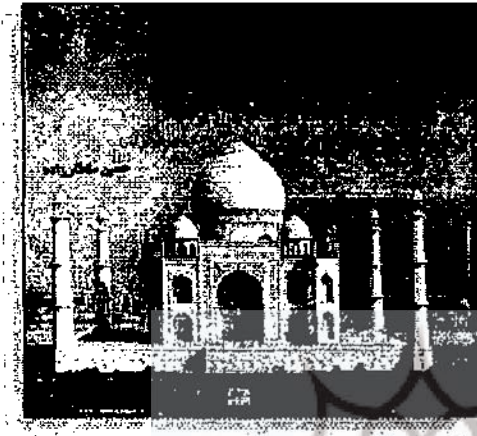
تا نگردي آشنا زين پرده رمزي نشنوي
گوش نامحرم نباشد جاي پيغام سروش
کتاب رمزپردازی، مجموعه شش مقاله می‌باشد که توسط تیتوس بورکهارت محقق و متفکر برجسته سوییسی به رشته تحریر درآمده است. بورکهارت در زمره اندیشمندان جدیدی است که با توجه به حقایق دینی شرق و غرب به طرح هنر قدسی پرداخته‌اند. او در این کتاب به تأویل و تفسیر برخی از رموز مقدس کلامی و

انسان می‌باشند. پس تبیین مراتب این رموز در صورتی میسر خواهد بود که خواننده نیز با بینش توحیدی با آنها مواجه گردد.

تداوم طراحی باغ ایرانی

حسین سلطانزاده

دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۷۸، ۹۸۰۰ ریال.

اهمیت رمزها را در فرهنگها و تمدنها باید کاملاً در نظر داشت: تمدنها عموماً با عینی ساختن رموز فرهنگی خود بسط می‌یابند، چنان که امروزه در تمدن غرب، صورت عینی و دنیوی شده رموز معنوی گذشته آن را می‌توان باز یافت به این جهت اسپنگلر معتقد است که تمدن مومیایی فرهنگ است. مار تین هیدگر نیز می‌گوید: غرب امروز به نحو اسرارآمیزی به شرق پیروز و وابسته است.

در اولین مقاله این مجموعه، مطالبی راجع به استفاده از «نقاب مقدس» در مراسم آیینی اقوام غیر توحیدی و تاثیر سنتی ژاپن بیان گردیده است. در این مبحث به معنی و مفهوم نقاب در نمایشهای مذهبی اشاره شده و خصوصیات سحرآمیز و جادویی آن در دفع شر بیان گردیده است. پیروان مذاهب اساطیری استفاده از نقاب را تقلیدی مینوی تلقی می‌کردند، چنان که خورشید را نقاب الهی می‌دانستند و معتقد بودند که بدون این حجاب، موجودات زمینی را توان روبرو شدن با خداوند نیست.

«رمزپردازی شطرنج» دومین مقاله کتاب است. در این قسمت، رموز باطنی تخته شطرنج به عنوان ماندالای عالم مرئی و عالم روح و الوهیت، تأویل شده و در عرصه آن نبرد دو لشکر همچون مبارزه قوای نور و قوای ظلمت توجیه گردیده است.

مقاله سوم، «اورشلیم آسمانی - اورشلیم نو- و کاخ Vaikumtha نام دارد. در این قسمت، نویسنده به ذکر نوشته‌ای از یک کشیش آستوریایی قرن یازده میلادی تحت عنوان «مکاشفات سبور قدیس» پرداخته و تصویری را که او از اورشلیم آسمانی ارائه داده، تفسیر کرده است. سپس به مقایسه ماندالای بهشت Vaikumtha (اقامتگاه آسمانی ویشنو) با اورشلیم آسمانی پرداخته و به تشابه شگفت‌انگیز آنها اشاره کرده است.

مقاله بعدی «بازگشت اولیس» نام دارد و تفسیری از «ادیس» حماسه معروف هومر می‌باشد. مبارزه قهرمانانه اولیس با مشکلات و تلاش او برای بازگشت به خانه و رسیدن به سر منزل مقصود، همچون سیر و سلوکی معنوی در راه کمال تفسیر شده و مبارزه نهایی او با خواستگاران همسرش در خانه به عنوان جنگ نهایی نور و ظلمت و پیروزی نور تشریح شده است.

عنوان مقاله پنجم، «ملاحظات دربارهٔ کیمیاگری» است. کیمیاگری که مبتنی بر مثل استحاله روح به جسم و جسم به روح بوده، نظر بدان داشته که در هر زمینه‌ای مس وجود را به زر تبدیل کند. در این مقاله به کیفیت ظاهری و باطنی عناصر از نظر قدما اشاره شده و رموز پیوند ماده و معنا و روح و جسم تفسیر شده است.

آخرین مقاله، «برزخ» نام دارد که نویسنده با استناد به آیات قرآنی و نظر برخی متفکران و عرفای اسلامی به تفسیر آن می‌پردازد. برزخ که به معنی فاصل و حایل میان دو چیز است، در تصوف معنی گسترده‌ای یافته و در سیر و سلوک عرفا به منزله مرحله گذار حالتی به حالت دیگر تلقی شده است.

تاج محل که به نوعی باغ-مزار است، یکی از زیباترین مجموعه‌های متعلق به فرهنگ و تمدن اسلامی از دوره گورکانیان و از نمونه‌های بارز هنر معماری اسلامی است. اثری که براساس الگوهای طراحی ایرانی و در ادامه طراحی باغ‌ها و مزارهای ایرانی ساخته شده است.

کتاب حاضر در واقع سعی در نشان دادن و معرفی خاستگاه و پیشینه سنت طراحی و ساختن باغ-مزار و برخی از الگوهای طراحی باغ ایرانی و معرفی انواع باغ‌ها از لحاظ کارکردی و کالبدی در جهت شناخت تاج محل برآمده است.

کتاب در فصل اول به معرفی باغ‌های ایرانی از جمله به روایت شاهنامه و توصیف انواع باغ‌ها از قبیل باغ سکونتگاهی - حکومتی، باغ پیرامون مجموعه‌ها و شهرها و باغ-مزار و پیشینه ساخت آن، توصیف باغ ایرانی به روایت عبدی بیگ شیرازی در مثنوی روضةالصفات به خصوص وصف باغ‌های صفوی در قزوین و ویژگی‌های آن از جمله باغ سعادت‌آباد و... از نکاتی است که به آن پرداخته می‌شود.

خصوصیات کارکردی باغ ایرانی از جمله باغ میوه، باغ سکونتگاهی و... باغ-مزار و نحوه استفاده، خصوصیات فضایی و علل پیدایش این نوع باغ‌ها و خصوصیات کالبدی باغ در محیط‌های هموار، روی تپه، باغ آبی و... بخش دیگری است که مؤلف ضمن آوردن تصاویر و نقشه درباره شکل و نوع طراحی و علل ساخت این نوع باغ‌ها اطلاعات مفیدی می‌دهد.

نویسنده در فصل دوم به تاج محل و تداوم طراحی باغ ایرانی و اهمیت و نقش ایران در شکل‌گیری فرهنگ و هنر گورکانی اشاره کرده و حضور معماران

ایرانی در هند و تبادلات فرهنگی و هنری این دو کشور را مدنظر قرار می‌دهد. و در بررسی عناصر و فضاهای تاج محل نیز ضمن اشاره به دو کتاب پادشاهنامه اثر ملاعبدالحمید لاهوری و عمل صالح اثر ملامحمد صالح، از کتاب پادشاهنامه در جهت تفکیک و طبقه‌بندی مطالب، عنوان و نام هر فضا یا فعالیت عمرانی استفاده کرده تا خواننده را در شناسایی مجموعه تاج محل یاری دهد.

همچنین در شناخت ویژگی‌های مهم معماری این اثر، به اهداف کارکردی و کالبدی در زمینه‌های فرهنگی، پدیده‌های محیطی و جغرافیایی، بخش‌ها و عناصر تشکیل دهنده مجموعه، اصول طراحی و انواع عرصه‌ها از جمله عرصه چهار سو بازار، عرصه میدان، عرصه باغ و عرصه مزار پرداخته شده است. اصول مهم موردنظر در طراحی تاج محل از جمله اصل سلسله مراتب، اصل تقارن و محور تقارن طولی این مجموعه، اصل مرکزیت در ترکیب و سازماندهی عناصر در فضاهای معماری، همچنین شکل‌ها و عددهای نمادی و رمزی مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت مؤلف به این مطلب که معمار تاج محل کیست و طراحی معماری این اثر از فرهنگ و سنت طراحی معماری و باغ‌های ایرانی ناشی شده و احتمالاً معمار یا معماران آن ایرانی بوده‌اند و یا به سبب بهره‌مندی از فرهنگ معماری ایرانی این مجموعه طراحی شده است، می‌پردازد.

کتاب در بخش آخر شامل واژه‌نامه فنی و هنری (متن پادشاهنامه)، یادداشت‌ها، فهرست تصاویر، فهرست راهنما، فهرست منابع، آثار منتشر شده می‌باشد.